

مروری بر مفهوم و اهداف منظر شهری

فائزه صیدی نژاد^۱، حسین عباسی^۲

^۱ کارشناسی ارشد شهرسازی گرایش طراحی شهری (نویسنده مسئول)

^۲ کارشناسی ارشد شهرسازی گرایش طراحی شهری

چکیده

این مطالعه مفاهیم نظری و عملی مروری بر مفهوم و اهداف منظر شهری را شناسایی می کند که می تواند برای شهرهای دیگر در حال گذار مفید باشد. همچنین رابطه متقابل بین بوم شناسی منظر، تجربه زیبایی شناختی و هویت منظر شهری را در زمینه دگرگونی چشم انداز پایدار برجسته می کند. این امر به ویژه در زمینه های شهری که به سرعت در حال توسعه هستند، مهم است. درک پویایی این روابط متقابل می تواند راه را برای بینش بهتر شیوه های پایدار در محیط های شهری هدایت کند و بر نیاز به تحقیقات بیشتر تأکید کند. لذا پژوهش حاضر با استفاده از مطالعه کیفی، به بررسی مروری بر مفهوم و اهداف منظر شهری می پردازد. روش های استنادی و توصیفی تحلیلی است که، روش معتبر اینترنتی و مکتوب معتبر و روش کتابخانه ای به منابع مرتبط، مطالعه شد و تعاریف منظر شهری و اهداف منظر شهری، مطالعه و تحلیل شد. کلمات کلیدی انتخاب شده برای جستجو به سه جزء اصلی تقسیم شدند: زیبایی شناسی، هویت و بوم شناسی. روش ما برای غربالگری ادبیات مربوطه از دستورالعمل های بررسی های سیستماتیک با ترکیب کلمات کلیدی انتخابی ما پیروی می کند. یک بررسی اولیه ادبیات با استفاده از سه پایگاه داده انجام شد: Science Direct، Scopus و MDPI. مقالات در صورتی گنجانده می شوند که: بین سال های ۲۰۱۳ و ۲۰۲۳ و ۱۳۹۱ تا ۱۴۰۱ منتشر شده باشند. پس از خواندن ۷۹۰ مقاله برای تعیین اینکه کدام مقاله مرتبط هستند و موارد تکراری را حذف کرد، ۴۳ مقاله معیارهای انتخاب را داشتند. و روش گلوله برفی به شناسایی سایر نشریات با استفاده از فهرست یا استنادات مقاله برای افزایش اطلاعات، دستیابی به نتایج واقعی تر و پوشش تمام تحقیقات مرتبط اشاره دارد. در نهایت، مجموعه داده شامل ۲۴ سند، شامل سه فصل کتاب، ۱۹ مقاله کنفرانس و ۲ پایان نامه بود که همگی بین سال های ۲۰۱۳ و ۲۰۲۳ و ۱۳۹۱ تا ۱۴۰۱ منتشر شده اند. با توجه به رویکردهای پیشنهادی، مشخص شد که سه عامل زیبایی شناسی، هویت و بوم شناسی از اهداف اصلی منظر شهری در طراحی ها و تحقیقات هستند. به عبارت دیگر می توان گفت تمامی طراحی ها و تحقیقات در منظر شهری بر این سه هدف اصلی متمرکز شده است. مابقی این مقاله تلاش می کند با نگاهی بین رشته ای گسترده تر به زیبایی شناسی منظر و شناسایی پتانسیل های جهت گیری های جدید تحقیق، و دست زدن به معرفت شناسی پژوهش های زیبایی شناسی منظر، از پارامترهای این بحث فراتر رود.

واژه های کلیدی: منظر شهری، زیبایی شناسی، هویت، بوم شناسی

۱. مقدمه

شهر به عنوان بزرگترین دستاورد بشر در گذشته و حال مورد مطالعه قرار گرفته است و ورود علوم جدید به شهر نظریه های جدیدی را در ارتباط با آن ایجاد کرده است. علم منظر یکی از جدیدترین رشته های علوم محیطی است که با مبنایی فلسفی و نظریه ای علمی، ایده های جدیدی را در ارتباط با انسان و محیط زیست ارائه می دهد. در ادبیات منظر، یکی از چالش های پیش روی صاحب نظران و به ویژه نظریه پردازان این حوزه، عدم تثبیت مطلق جایگاه واژگان و مفاهیم است که منجر به ایجاد ادراکات متفاوتی در بین افراد شده است. این تفاوت ها در تعداد زیادی از مطالعات و همچنین طرح ها دیده می شود و گاه تناقضات قابل توجهی ایجاد کرده است. یکی از این تضادها مربوط به اصطلاح منظر شهری است. در دهه های اخیر مفهوم منظر شهری در مبنای نظری، گفت وگوها و متون تخصصی کاربرد فراوانی یافته است. منظر و به ویژه گسترش آن به مبنای نظری رشته های مختلف و از سوی دیگر وجود زمینه های پژوهشی مشترک در حوزه های فوق، تبیین و تدوین چارچوب های نظری منظر شهری ضروری است. البته این نکته حائز اهمیت است که رواج مفهوم منظر شهری در جامعه علمی و تخصصی و تصمیم گیری، بیش از تعریف دقیق این واژه، ضرورت و اهمیت آن را نشان می دهد (کشتکاران، ۲۰۱۹). منظر یک شهر مجموعه ای از عوامل طبیعی و مصنوع است که تحت تأثیر ویژگی های خاص طبیعی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی آن شهر خاص شکل گرفته و محل به عینیت درآمدن مشخصات خاص آن شهر است. منظر شهری به عنوان مقوله ای مطرح در کیفیت و مطلوبیت شهرها، واقعی و عینی بوده و حاصل مشاهده و درک مظاهر گوناگون و ملموس شهر اعم از بناها، فضاها، فعالیت ها، صداها، بوها هنگام مواجه شهروند با پدیده شهر در مقیاس های مختلف، اعم از دیدن شهر از دور دست یا هنگام قرار گرفتن در شهر و یا حتی استقرار در بناها است (عرفانی، ۱۴۰۰). داشتن شهرزیبا و خلاق نهایت آرزوی دیرینه هر فرد و اجتماع است شهرزیبا انعکاس فرهنگ و هویت شهروندان در طول حیات شهری است امروزه مطالعات زیادی را بسیاری از اندیشگرایان شهری در رابطه با داشتن شهر بی دغدغه و عاری از دل مشغولی انجام داده اند که چندان کارآمد نبوده و این گره خوردگی بصری و آسایش محیطی به بارننشست زشتی و نازیبایی برخی از شهرها احساس سرزندگی شهری را از شهرها دور نموده و باعث گردیده شهروندان به محیط شهری بیرون چندان رغبت و تمایل نشان دهنده عدم وجود شهرزنده و پویا بی ثباتی برخی از مسئولان و متولیان شهرها به بازپیرایی شهر نبود فضاهای مکث و خاطره های جمعی عدم وجود استفاده از کارشناسان شهری و... روز بروز برحقرارت شهرها افزوده است (زال نژاد و همکاران، ۱۳۹۳). منظر و برنامه ریزی شهری پیشتاز مجلاتی بوده است که پژوهش های ترجیحی و ادراک منظر را منتشر می کنند، رویکردی مبتنی بر روان شناسی محیطی که بر کارهای تجربی در زمینه زیبایی شناسی منظر در دهه های پایانی قرن بیستم مسلط بوده است. با شروع کار در اواخر دهه ۱۹۶۰ که عمدتاً در ایالات متحده انجام شد، این مطالعات برای اولین بار ترجیحات چشم انداز تعمیم یافته را ترسیم کردند، به ویژه بر اولویت در رابطه با محیط های ساخته شده در مقابل طبیعی و انواع مختلف محیط های جنگلی و وحشی تمرکز کردند. این مطالعات با استفاده از عکس ها و سایر رسانه های بصری برای نمایش محیط های دنیای واقعی، درک دقیقی از تنظیمات ترجیحی، عناصر منظره و پیکربندی های فضایی ایجاد کردند که انتخاب های مردم را مطلع می کردند (آنا یورگنسن، ۲۰۲۱). هر شهر یا منطقه با شدت و ضعف متفاوت واجد هویت است و هویت نهایی فضا، برآیند هویت های عملکردی، کالبدی، محیطی، فرهنگی و معنایی آن است. به این ترتیب امکان تمیز فضای شهری ایرانی از فضاهای شهری سایر تمدنها با مشخص شدن ویژگی های هویتی هر فضا مقدور می شود. با توجه به این که توجه به مقوله «هویت» و «حیات بخشی» در شهر ایرانی ضروری بوده است، آنچه شهرهای ایرانی را واجد ارزش می نماید، هویت آنها است (عرفانی، ۱۴۰۰). از طرفی بحث های زیادی در مورد چگونگی ایجاد تعادل در زیبایی شناسی و بوم شناسی در محیط شهری وجود دارد - و اینکه آیا هر دو را می توان بهینه کرد یا اینکه آیا معاوضه هایی وجود دارد.

گریدر و گارکوویچ (۱۹۹۴) استدلال می کنند که معانی ذاتی مناظر نیستند، بلکه از طریق گفتمان های روزمره ایجاد می شوند و نشان می دهند که مردم چگونه خود را در محیط تعریف می کنند. چنین درک گسترده ای از معانی منظر مستلزم تعهد طولانی مدت و مستمر به دانش محلی از مکان در حالی که آن را در پارادایم های مدیریت منابع طبیعی ادغام می کند.

از این رو در این پژوهش تلاش می‌گردد تا با بررسی وضعیت موجود منظر شهری به بررسی نقش برخی از مهمترین اهداف منظر شهری و همچنین با استمداد از یافته‌های سایر محققین در زمینه اهداف منظر شهری به نتایجی دست یافت که زمینه رسیدن به تفاهم عمیق در مورد ماهیت منظر شهری در حوزه‌های اصلی تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی مدیران شهری مفید واقع گردد. بنابراین با عنایت به مباحث گسترده‌ای که در زمینه منظر شهری انجام می‌گیرد، این پژوهش در پی روشن سازی پاسخ به این سوال‌ها است که آیا عوامل زیبایی‌شناسی، هویت و بوم‌شناسی در منظر شهری نقش دارند؟ و نقش کدامیک از این عوامل در منظر شهری مهمتر است؟ با توجه به اهمیت نقش مفاهیم و اهداف منظر شهری، توجه به عوامل زیبایی‌شناسی، هویت و بوم‌شناسی در طراحی و برنامه‌ریزی، ضروری به نظر میرسد. لذا در این پژوهش با اتکاء به این مفروضه اصلی و در راستای مطالب ذکر شده و درک اهمیت و ضرورت پژوهش، تلاش خواهد گردید که به بررسی مفهوم و اهداف منظر شهری پرداخته شود.

۲. پیشینه پژوهش

جدول ۱. مطالعات انجام گرفته در داخل و خارج از کشور

ردیف	نام	سال	عنوان	روش تحقیق	نتایج
۱	سیمونا و همکاران	۲۰۱۷	آیا اهداف برنامه ریزی فضایی در تکامل الگوهای منظر شهری منعکس می شود؟ چارچوبی برای ارزیابی نتایج برنامه ریزی فضایی	این مقاله بر ارزیابی اجرای اهداف برنامه ریزی فضایی ملی در مناظر شهری از طریق استفاده از یک چارچوب ارزیابی، که از اطلاعات صریح فضایی استفاده می‌کند، تمرکز دارد. این چارچوب حول چهار بعد ساخته شده که حوزه های اصلی برنامه ریزی فضایی را منعکس می‌کند: توسعه کارآمد ساخته شده، حفاظت از زمین های کشاورزی، حفظ منظر و ادراک انسانی. در مطالعه حاضر، چارچوب در دو منطقه مطالعاتی واقع در سوئیس و رومانی مورد آزمایش قرار گرفته است، در حالی که نتایج از منظر رویکردهای برنامه ریزی فضایی در دو کشور تفسیر شده است.	کارایی و سودمندی چارچوب با توانایی ارائه اطلاعات ارزشمندی که بهبود عملکرد فرآیندهای برنامه ریزی را تسهیل می کند، مانند شناسایی مکان هایی که اجرای اهداف مؤثرتر است و حوزه های برنامه ریزی فضایی تحت تأثیر، نشان داده می شود. یافته‌های ما نشان می‌دهد که فاصله بین اهداف و نتایج را می‌توان به تفاوت در رویکردهای برنامه‌ریزی فضایی کشورها نسبت داد، که همچنین باید در زمینه اقتصادی، نهادی و قانونی گسترده‌تر قرار گیرد. مطالعه ما بینش‌های ارزشمندی را برای ادغام سری‌های زمانی داده‌های مکانی در فرآیند ارزیابی ارائه می‌کند.
۲	ریاض مندر و همکاران	۲۰۲۲	ارزیابی کیفیت زیباشناختی مناظر به عنوان مدلی برای مناطق جنگلی شهری: مروری بر ادبیات سیستماتیک	هدف این مطالعه مرور سیستماتیک مطالعات ارزیابی زیبایی‌شناسی منظر برای ارائه مدلی برای جنگل‌های شهری است. ما یک بررسی سیستماتیک از مقالات تحقیقاتی منتشر شده از سال ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۰ را با استفاده از سه پایگاه داده مجله تحقیقاتی Science Direct، Scopus و MDPI انجام دادیم. در مجموع، ۵۵ مقاله	نتایج در این دسته بندی ها سازماندهی شدند: تعاریف، مزایا، فلسفه ها، رویکردها، و متغیرها برای ارزیابی کیفیت زیبایی شناختی در مناطق جنگلی شهری. علاوه بر این، ما همچنین دریافتیم که کیفیت زیبای شناختی در جنگل‌های شهری بسیار تحت‌تأثیر ترکیب بصری، حس بصری و شرایط بصری است، که همچنین ثابت شده

			پژوهشی شناسایی و بر اساس الزامات غربالگری واجد شرایط بررسی شدند. ۲۶ مقاله تحقیقاتی اضافی نیز با استفاده از روش گلوله برفی برای ارائه درک بهتر و نتایج برای مطالعه گنجانده شد.	است که بخش‌های مهمی از عملکردها و ارزش‌های جنگل هستند که می‌توانند به حفظ فضاهای سبز شهری کمک کنند. .
۳	نا ژانگ و همکاران	۲۰۲۲	ارزیابی کیفیت زیبای شناختی مناظر شهری با ادغام عوامل عینی و ذهنی: مطالعه موردی برای مناظر ساحلی	نتایج نشان داد که کیفیت کلی زیبای شناختی مدل‌سازی شده توسط پوشش گیاهی (با ۵۳ درصد) و بدنه آبی تعیین شد. کیفیت بالاتر پوشش گیاهی به فراوانی گیاه بیشتر، لکه‌های پوشش گیاهی بیشتر و انواع لکه‌های گیاهی بیشتر بستگی دارد. ویژگی‌های زیبای شناختی پوشش گیاهی مدل‌سازی شده به‌طور مستقیم با استفاده از ادراکات بررسی شده تأیید شدند، و کیفیت‌های زیبای شناختی پوشش گیاهی و بدنه آبی مدل‌سازی شده به‌طور غیرمستقیم با همبستگی با فعالیت‌های تفریحی اصلی تأیید شدند. این رویکرد تأیید شده است که می‌تواند به سوالات مربوط به تعیین، ادغام و اعتبارسنجی شاخص‌های زیبای شناسی منظر به نحوی پاسخ دهد. بنابراین، انتظار می‌رود که این رویکرد برای سایر مناظر مورد استفاده قرار گیرد تا چارچوبی برای اقدامات منظر برای بهبود ارزش زیبای شناختی و خدمات فرهنگی ارائه دهد.
۴	جیانگو وو و همکاران	۲۰۱۳	اکولوژی منظر شهری: گذشته، حال و آینده	شهرها خانه بیش از نیمی از جمعیت جهان هستند. شهرها کانون تحولات اقتصادی و اجتماعی و همچنین منشأ بسیاری از مشکلات عمده زیست محیطی بوده اند. شهرها توسط شدیدترین شکل تعامل انسان و طبیعت ایجاد و نگهداری می شوند. شهرها از نظر مکانی گسترده و سیستم‌های سازگار پیچیده هستند - که ما آنها را مناظر

می نامیم.					
رشد شهرها چالش های فزاینده ای را برای محیط طبیعی که به آن تأثیر می گذارند و به آن وابسته هستند، نه تنها در محدوده های خود، بلکه در مناطق اطراف شهری اطراف نیز به همراه دارد. بوم شناسی منظر - مطالعه تعاملات بین فضا و زمان بین ساختار و عملکرد اجزای فیزیکی، بیولوژیکی و فرهنگی مناظر - نقش اساسی در شناسایی راه حل های پایدار دارد.	این کتاب نمونه هایی از تحقیقات در لبه برش بوم شناسی منظر شهری را در زمینه های مختلف گرد هم می آورد که به بررسی وضعیت، نگهداری و احیای محیط های طبیعی سالم و کاربردی در سراسر مناظر شهری و حومه شهری می پردازد. تمرکز صریح بر روی مناظر شهری است، برخلاف سایر کتاب هایی که اکوسیستم های شهری و بوم شناسی را بدون تمرکز خاص بر ارتباطات فضایی مورد توجه قرار داده اند.	بوم شناسی منظر شهری	۲۰۱۶	رابت ای و همکاران	۵
شهرهای معاصر در مقایسه با هم تیان باستانی خود، از نظر اندازه فیزیکی و رد پای اکولوژیکی بزرگ تر، از نظر جمعیت و زمین شهری سریع تر، و از نظر ترکیب و پیکربندی چشم انداز نامنظم تر هستند. به عنوان سیستم های متحول انسان-محیط، شهرها از نظر مکانی ناهمگن و سیستم های سازگار پیچیده هستند.	در این مقاله، من تعاریف و دیدگاه های مختلف اکولوژی شهری را مرور می کنم، پیشرفت های عمده و موضوعات کلیدی را مورد بحث قرار می دهم و چارچوبی را برای کمک به پیشبرد این زمینه پیشنهاد می کنم. پس از تقریباً ۹۰ سال توسعه، اکولوژی شهری به یک شرکت واقعاً فرا رشته ای تبدیل شده است که علوم اکولوژیکی، جغرافیایی، برنامه ریزی و اجتماعی را ادغام می کند	اکولوژی شهری و پایداری: وضعیت علم و جهت گیری های آینده	۲۰۱۴	جیانگو وو آ بی	۶
اکولوژی شهری موضوعی فرابخشی در ابعاد اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی توسعه پایدار است. به این ترتیب، جنبه های مختلف بوم شناسی شهری توسط کارشناسان مختلف مورد بررسی قرار می گیرد. شهرنشینی در کشورهای در حال توسعه ناشی از مزایای اقتصادی است در حالی که کشورهای توسعه یافته با داشتن رد پای اکولوژیکی بزرگ می توانند بر کارایی تمرکز کنند و تأثیر رشد شهری را بر اکوسیستم کاهش دهند.	در این کتاب، پیشرفت های اکولوژی شهری با زمینه های نوظهور از دیدگاه اکولوژیکی و زیست محیطی و همچنین از منظر انسان محور، به ویژه حکمرانی، اقتصاد، سیستم های اجتماعی-اکولوژیکی، مرز شهری، تأثیر شهرنشینی بر تغییرات اقلیمی و سلامت انسان ادغام شده است. و شهرهای پایدار. این فصل پیشینه مختصری از اکولوژی شهری، نیاز به در نظر گرفتن شهرها به عنوان سیستم های اجتماعی-اکولوژیکی، وضعیت فعلی تحقیقات و مفاهیم اصلی شرح داده شده در این کتاب را ارائه می دهد.	اکولوژی شهری - وضعیت فعلی تحقیقات و مفاهیم	۲۰۲۰	پرامیت ورما و همکاران	۷

۸	ژانگ مین و همکاران	۲۰۲۱	مدل سازی و تحلیل تحول الگوی منظر شهری اکولوژیکی بر اساس داده های سنجش از دور چندمنبعی	با در نظر گرفتن اکوتیپ شهر به عنوان هدف تحقیق، تصاویر سنجش از دور الگوی منظر شهری بوم شناختی با استفاده از داده های سنجش از دور چندمنبعی و داده های سنجش از دور غیردور به عنوان داده های پایه غربالگری می شوند. مدل CA-Markov ساخته شده است و تکامل الگوی منظر شهری اکولوژیکی تحلیل می شود	نتایج تجربی نشان می دهد که از سال ۲۰۰۵ تا ۲۰۲۰، سطح توسعه روند شهرنشینی بیشتر و بالاتر بوده و مساحت لکه های زمین ساختمانی در حال افزایش است که باعث کاهش پراکندگی لکه های زمین ساختمانی می شود. اما چشم انداز زمین های زیر کشت و فضای سبز کمتر و کمتر می شود و پراکندگی لکه ها نیز باعث ایجاد پدیده های ناهموار می شود که منجر به کاهش تدریجی تنوع منظر شهری اکولوژیکی می شود.
۹	یانیان چنگ	۲۰۲۲	نظریه و روش برنامه ریزی اکولوژیکی منظر شهری بر اساس نظریه پیچیدگی	در این مقاله، بر اساس بحث پیرامون نظریه اکولوژی احیا و بوم شناسی منظر برنامه ریزی سیستم فضای سبز شهری، با توجه به نیاز توسعه اقتصادی و نتایج پژوهش فوق، چارچوب و اقدامات برنامه ریزی سیستم فضای سبز شهری مورد بررسی قرار گرفت	این مطالعه برای توسعه مدل سازی اکوسیستم بر اساس نظریه پیچیدگی و بهبود بیشتر شناخت قانون توسعه اکوسیستم شهری مفید بوده است. علاوه بر این، تئوری پیچیدگی می تواند رفتارهای پیچیده اکوسیستم شهری را به طور دقیق و مؤثرتری توضیح دهد و توسعه پایدار اکوسیستم شهری را به طور مؤثرتری ارتقا دهد.
۱۰	آنا هرسپرگر	ام.	اکولوژی منظر و کاربرد بالقوه آن در برنامه ریزی	این بررسی خصوصیات و مفاهیم بوم شناسی منظر و رویکردهای موجود کاربرد آن برای برنامه ریزی را خلاصه می کند. اگرچه نظریه های بوم شناسی منظر و مفاهیم برنامه ریزی بوم شناختی منظر هنوز به خوبی تثبیت نشده اند، آنها پتانسیلی را برای تغییر رویکرد برنامه ریزی محیطی سنتی به سمت ترکیب واقعی مردم و طبیعت نشان می دهند.	بوم شناسی منظر علمی نسبتاً جدید در تقاطع علوم اجتماعی و زیستی است که عمدتاً بر اساس نظریه های بوم شناسی و جغرافیا است. این رشته نوظهور به دلیل تاکید بر افراد و محیط آنها، کاربردهای برنامه ریزی ممکن زیادی دارد
۱۱	الیزا پالازو	۲۰۲۲	پل زدن مورفولوژی شهری و بوم شناسی شهری: چارچوبی برای شناسایی دوره	دوره های مورفولوژیکی (تحلیل زمانی) و الگوهای اکولوژیکی (تحلیل فضایی) به صورت ترکیبی از طریق فرضیه مقیاس های تودرتو در وضوح های مختلف در سطوح کلان، میانی و خرد منظر شهری مورد بررسی قرار می گیرند. با شناسایی مخرج	در چشم انداز تغییرات محیطی استثنایی، نقش فضاهای ساخته نشده و سبز در بهبود تاب آوری شهری به طور فزاینده ای توجه جامعه علمی را به خود جلب کرده است. مفهوم سازی شهرها به عنوان مناظر شهری، شباهتی را بین ابعاد فضایی و اکولوژیکی

			ها و الگوهای ریخت شناسی- اکولوژیکی در اکوسیستم شهری	مشترک در مورفولوژی شهری و بوم شناسی منظر، این مطالعه همچنین کمکی به تحقیقات بین رشته ای است. چارچوب پیشنهادی پایه ای را برای ارزیابی کمی سیستماتیک تر از اکوسیستم شهری در سنت های مختلف رشته ای ایجاد می کند در حالی که از فرهنگ طراحی منظر شهری جدید بر اساس شواهد ساختارهای اکولوژیکی حمایت می کند.	آن ها ترسیم کرده است. مورفولوژی شهری و اکولوژی شهری هر دو ساختار شکل شهرها را بررسی کرده اند. با این حال، ما هنوز به طور کامل درک نمی کنیم که چگونه فرآیندهای انسانی و اکوسیستم ها به طور پویا در شکل گیری ساختار شهری تعامل داشته اند
۱۲	مرهام کلگ و همکاران	۲۰۲۱	زیبایی شناسی منظر، و هویت اجتماعی- فرهنگی در قاهره مصر	در این راستا، این تحقیق با در نظر گرفتن پویایی های اجتماعی- فرهنگی شهر، تبدیل به یک چشم انداز حساس اکولوژیکی را زیر سوال می برد. در ادامه تلاش می شود تا تصاویر و معانی فرهنگی و نمادین طبیعت را در میان ساکنان قاهره و پذیرش پارادایم های جدید چشم انداز را درک کند. این از طریق یک نظرسنجی کمی مبتنی بر تصویر از ساکنان قاهره به دست آمد.	یافته ها نشان می دهد که پتانسیل برای اتخاذ ویژگی چشم انداز بیابانی در قاهره نسبتا مثبت است. با این حال، با توجه به اهمیت معانی نمادین قبلی و دل بستگی به دره نیل، باید به سرعت تغییر و دگرگونی به شخصیت منظره بیابانی دقت شود. علاوه بر این، این تحقیق از نقش «شخصیت منظره» در آوردن اکولوژی و تغییرات آب و هوایی به خط مقدم زندگی روزمره در قاهره حمایت می کند.
۱۳	میشال یاسکیوچ	۲۰۱۵	دل بستگی به مکان، هویت مکانی و ارزیابی زیبایی شناختی منظر شهری	دو مطالعه (N = 185 N = 196) برای بررسی رابطه بین دل بستگی به مکان، هویت مکان و ارزیابی منظر شهری انجام شد. رضایت از زیبایی شناسی شهری با دو بعد دل بستگی به مکان (مکان به ارث رسیده و مکان کشف شده)، هویت محلی (در سطح روند) و هویت ملی- محافظه کار پیش بینی شد	مکان کشف شده و هویت اروپایی نیز پیش بینی کننده حساسیت آلودگی بصری بودند. مکان کشف شده به عنوان نوع فعال تری از دل بستگی در نظر گرفته می شود که هم سوگیری مثبت در مورد زیبایی شناسی شهر فرد و هم انتقاد شدیدتر از عناصری که به طور بالقوه می توانند منظره مکان را نقض کنند، در نظر گرفته می شود.
۱۴	مایجا وینبرگا و دایگا زیگموند	۲۰۱۹	ارزیابی زیبایی شناسی و اکولوژی فضاهای سبز شهری: مطالعه موردی لتونی	از طریق ترکیبی از مطالعه دلفی و مصاحبه های تخصصی عمیق با دوازده متخصص لتونی و خارجی از زمینه های مختلف (معماری، معماری منظر، زیست شناسی، علوم محیطی) ارزیابی و تجزیه و تحلیل شدند. داده های به دست آمده از تحقیق با روش های آماری ریاضی مانند تعیین آمار توصیفی و آزمون من ویتنی یو پردازش	نتایج همچنین تفاوت هایی را در نحوه بیان معیارهای کارشناسان مربوط به حوزه پژوهشی خود نشان داد. ارزیابی نهایی معیارها ارتباط متقابل بین ۱۲ معیار انتخاب شده را تایید کرد. نتایج رتبه بندی معیارها نشان داد که همه کارشناسان در مورد مهم ترین معیارها اتفاق نظر داشتند، در حالی که در مورد معیارهای نه چندان مهم

۱۵	وسا ویهانینجوکی	۲۰۲۱	مکان های شهری به عنوان پدیده های زیبایی شناختی: چارچوبی برای هستی شناسی مکان محور دنیا ی حیات شهری	این مقاله خوانشی جایگزین از مکان های شهری و ابعاد زیبایی شناختی مرتبط با آن را ارائه می کند که اساساً بر اساس یک روایت هایدگری از وجود انسان به عنوان موجودی در جهان است. چنین رویکردی بر تفاوت قاطع بین یک تفسیر مبتنی بر ابژه و یک تفسیر زمینه ای از مکان تأکید می کند، و همچنین چارچوبی را برای درک زیبایی شناسی مکان و نقش بنیادی تشکیل دهنده جهان حیات آن از نو فراهم می کند	کارشناسان نظرات متفاوتی داشتند. شد.
۱۶	سانینگ چن	۲۰۲۱	اهمیت طراحی منظر شهری در برنامه ریزی شهری	تلفیق وضعیت واقعی شهرسازی، معرفی مفهوم توسعه اکولوژیک، استفاده از ابزارهای علمی و فناوری برای طراحی منطقی منظر شهری، به گونه ای که بتوان آن را در محیط کلی شهر ادغام کرد و توسعه هماهنگ اقتصاد شهری و توسعه را ارتقا بخشید.	در حال حاضر، روند ساخت و ساز شهرنشینی به طور مداوم در حال پیشرفت است. هنگام برنامه ریزی ساخت و ساز شهری، ادارات مربوطه طراحی مناظر شهری را نیز در نظر خواهند گرفت. طراحی و ساخت مناظر شهری برای بهبود کیفیت محیط شهر و ایجاد تصویری خوب از شهر از اهمیت بالایی برخوردار است.
۱۷	زال نژاد و همکاران	۱۳۹۳	از شهر زیبا تا زیبا شناسی شهری (تحلیلی بر نقش و جایگاه منظر شهری، در سیما و هویت شهر ها)	هویت قلب تپنده شهرهاست این که چرا بعضی از شهرها هویت ندارند و بحث هویت بخشی از شهرها فراموش شده عنوان سوالی است که نگارندگان در جهت پاسخگویی به آن خواهند برآمد این مقاله به روش توصیفی تحلیلی انجام شده است	پرواضح است که کنکاش پیشروهدفی جز ساماندهی منظرشهری ندارد دغدغه این جستاراین است کهم تولیدان شهرها علی الخصوص کارشناسان زیباسازی به هویت شهرها احترام گذاشته تا غرور شهرها ازبین نرود و شاهد شهرهای مرده نباشیم
۱۸	بابازاده اسکویی و همکاران	۱۴۰۱	تحلیل کیفیت محیط شهری با ادراک زیبایی شناسی	روش تحقیق بصورت توصیفی- تحلیلی و از نوع پیمایشی می باشد. حجم نمونه ۳۸۴ نفر از بازدیدکنندگان میدان ساعت تبریز می باشد. برای مدل ساختاری از تحلیل	بنابراین بین کیفیت محیطی فضاها ی شهری با زیباشناسی و حس تعلق شهروندان رابطه مستقیم مثبت و معناداری وجود دارد که علت و معلول یکدیگر در ارتقا

			و حس تعلق در فضاهای کلانشهر تبریز (مطالعه‌ی موردی: میدان ساعت تبریز)	عاملی مرتبه دوم (SEM) از نرم‌افزار Amos نسخه ۲۶ و SPSS استفاده شد	کیفیت محیطی و فضاهای شهری هستند. همانگونه که نتایج این پژوهش نشان داد فعالیت‌های سازمان‌های ورزشی بر توسعه تمدن بوم شناختی و زیست محیطی در ورزش تأثیر فراوانی دارد.
۱۹	عرفانی		نقش عوامل موثر در هویت بخشی به سیمای منظر شهری (نمونه موردی: بافت مرکزی شهر قروه)	طی یک مطالعه زمینه‌یابی از بین جامعه آماری شامل کارشناسان و مهندسين نظام مهندسی ساختمان شهرستان قروه در سال ۱۴۰۰ تشکیل می‌دهند که تعداد آنان ۸۵ نفر است. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۷۰ نفر تعیین گردید	نتایج آزمون t یک نمونه‌ای نشان داد، از دیدگاه پاسخگویان شاخصهای کالبدی، عملکردی (فعالیتی) و ادراکی ذهنی در ارتقاء هویت t آزمون شهری نقش دارد. از اینرو میتوان نتیجه‌گیری کرد که در تهیه طرحها و برنامه‌های شهری جهت ساماندهی به وضعیت شهرها توجه به عوامل یاد شده میتواند به هویت بخشی به سیمای منظر شهری موثر واقع گردد.
۲۰	خاکزند و همکاران	۱۳۹۳	شناسایی عوامل موثر بر طراحی بدنه های شهری با تاکید بر ابعاد زیبای شناسی و زیست محیطی (مطالعه موردی: خیابان ولیعصر شهر قشم)	شناسایی عوامل موثر بر طراحی بدنهای شهری با تاکید بر ابعاد زیبای شناسی و زیست محیطی	با استفاده از روش زمینه‌یابی نتیجه‌گیری میکنند، در بعد زیباشناسی از دیدگاه مردم و متخصصان شاخص‌های تناسب، تمیزی، تعادل و نظم، و در بعد عینی و دلبستگی به مکان، با معنا بودن، آرامش، خوانایی، و جذابیت در بعد ذهنی در اولویت ارزشیابی نما قرار دارند.
۲۱	افضلی و همکاران	۱۳۹۵	بررسی نقش معماری در هویت بخشی به منظر و سیمای شهری	با روش کیفی بوده و با بهره‌گیری از روش‌های استدلالی و مطالعات کتابخانه‌ای، به شناسایی و بررسی عوامل تاثیرگذار بر هویت بخشی به شهرها پرداخته است	نتیجه‌گیری مینمایند که عوامل موثر در هویت بخشی فضاهای شهری شامل دو دسته کالبدی و غیر کالبدی قرار میگیرد و در طراحیهای جدید لازم است مد نظر قرار گیرد
۲۲	خدامی پور و همکاران	۱۳۹۹	ارزیابی مؤلفه‌های تأثیرگذار بر ارتقاء هویت منظر معماری در نماهای معاصر	موضوع بحران هویت به عنوان یکی از مشکلات بنیادی در سیمای بصری شهرهای ایران با روش توصیفی پرداخته و تاکید می‌نماید	هویت منظر معماری به معنای مجموعه ویژگی‌هایی است که در طول زمان حضوری مداوم در تعریف سیمای معماری داشته و علاوه بر پاسخگویی به تغییرات و نیازهای جدید در امتداد تاریخ خود قرار گیرد

۲۳	صادقی و همکاران	۱۳۹۸	بهره‌گیری از روش ارزیابی اکولوژیکی در فرآیند طراحی زیبایی‌شناسانه منظر شهری طبیعی مورد پژوهی: کناره رودخانه خشک شیراز	و پژوهش حاضر با هدف ارزیابی اکولوژیکی و تلفیق آن با تکنیک تحلیل سنجش از دور در سیستم اطلاعات جغرافیایی در تحلیل ساختار منظر شهری طبیعی کناره رودخانه خشک شیراز شکل گرفته‌است. در این راستا نخست به تحلیل و بررسی الگوها و جریان‌های منظر مطالعاتی از طریق آنالیز عکس‌های هوایی پرداخته شده است. در این مرحله از مدل‌های تحلیل پوشش گیاهی، تحلیل آب‌های سطحی و تحلیل ارتفاعی در سیستم اطلاعات جغرافیایی استفاده شده است. سپس با بررسی روند تغییرات ایجاد شده در ۱۵ سال اخیر، آشفتگی‌های منظر مطالعاتی شناسایی گردیده است.	نتایج حاصل از پژوهش بر بهبود کیفیت ترکیب بندی الگوها در کناره رودخانه از طریق کاشت و تکثیر نمونه‌های بومی و سازگار با محیط طبیعی این منطقه، ایجاد سپرهای محافظتی در اطراف حرایم پوشش گیاهی، تثبیت عوارض طبیعی، ایجاد ارتباط پیوسته میان لکه‌های موجود، احیای جریان‌های تخریب شده، حفظ تنوع و پیچیدگی منابع، بهبود آگاهی عمومی نسبت به ارزش‌های اکولوژیکی، ارتقا کیفیت بصری و افزایش رازآلودگی محیط تاکید دارند.
۲۴	تمرآبادی و کرمی	۱۴۰۱	تحلیل نقش مؤلفه‌های منظر شهری بر کیفیت محیط زیست شهری در قالب شاخص‌های هویت و حس تعلق به مکان و تعادل و کیفیت بصری پرداخته است، به‌نوعی به بررسی رابطه واکنش‌های رفتاری انسان در ارتباط با مناظر شهری پس از درگیر شدن حواس انسان در محیط پرداخته است داده‌های مورد نیاز از طریق مطالعات کتابخانه‌ای، بازدید میدانی و تکمیل چک لیست گردآوری شده و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش همبستگی پیرسون، آزمون T تک نمونه‌ای و تحلیل رگرسیون انجام گرفته است. در تحلیل رگرسیون شاخص‌های سه‌گانه، شاخص منظر شهری به‌عنوان متغیر وابسته و سایر شاخص‌ها به‌عنوان متغیر مستقل در نظر گرفته شد	با توجه به ضریب تأثیر بالایی شاخص تعادل و کیفیت بصری بر منظر شهری و اینکه مولفه‌های مربوط به شاخص تعادل و کیفیت بصری عمدتاً ویژگی‌های زیبایی‌شناسانه منظر شهر و محله است، می‌تواند نقش قابل توجهی در ارتقای منظر شهری کرج داشته باشد. در واقع، محیط‌های شهری که کیفیت مطلوبی از نظر شاخص‌های ذکر شده را دارا باشند، علاقه‌مندی مردم به حضور در فضای شهری، حس تعلق در محل سکونت و کار خود و اقدام به رفتارهای زیست‌محیطی بیشتر خواهد بود.	

۳. روش تحقیق

با استفاده از این مطالعه کیفی انجام شده است. روش‌های استنادی و توصیفی تحلیلی است که، روش معتبر اینترنتی و مکتوب معتبر و روش کتابخانه‌ای به منابع مرتبط، مطالعه شد و تعاریف منظر شهری و اهداف منظر شهری، مطالعه و تحلیل شد.

کلمات کلیدی انتخاب شده برای جستجو به سه جزء اصلی تقسیم شدند: زیبایی‌شناسی، هویت و بوم‌شناسی. تحقیقات قبلی به مؤلفه‌های زیبایی‌شناختی منظر محیط با استفاده از اصطلاحات «زیبایی منظره»، «کیفیت زیبایی‌شناختی» و «کیفیت منظر» اشاره دارد. بنابراین مؤلفه‌های زیبایی‌شناختی با جستجوی کلیدواژه‌های «کیفیت زیبایی‌شناختی»، و «زیبایی منظره» در بررسی سیستماتیک قرار گرفتند. در مؤلفه هویت، اصطلاح «هویت» رایج‌ترین است. مؤلفه بوم‌شناسی با استفاده از کلیدواژه‌های «بوم‌شناسی»، و «اکولوژی» در مرور سیستماتیک گنجانده شدند. مؤلفه تحقیق تلاش کرد تا با جستجوی ارزیابی‌ها، مزایا، رویکردها و ارزش‌ها، به انواع موضوعات تحت پوشش شفافیت بیافزاید. در نهایت، بررسی سیستماتیک مبتنی بر جستجو با استفاده از کلمات کلیدی بود. «منظر شهری»، «زیبایی منظره»، «کیفیت زیبایی‌شناختی»، «کیفیت منظر»، «هویت»، «بوم‌شناسی»، و «اکولوژی».

روش ما برای غربالگری ادبیات مربوطه از دستورالعمل‌های بررسی‌های سیستماتیک با ترکیب کلمات کلیدی انتخابی ما پیروی می‌کند. یک بررسی اولیه ادبیات با استفاده از سه پایگاه داده انجام شد: Science Direct، Scopus و MDPI. مقالات در صورتی گنجانده می‌شوند که: بین سال‌های ۲۰۱۳ و ۲۰۲۳ و ۱۳۹۱ تا ۱۴۰۱ منتشر شده باشند. پس از خواندن ۷۹۰ مقاله برای تعیین اینکه کدام مقاله مرتبط هستند و موارد تکراری را حذف کرد، ۴۳ مقاله معیارهای انتخاب را داشتند. و روش گلوله برفی به شناسایی سایر نشریات با استفاده از فهرست یا استنادات مقاله برای افزایش اطلاعات، دستیابی به نتایج واقعی تر و پوشش تمام تحقیقات مرتبط اشاره دارد. در نهایت، مجموعه داده شامل ۲۴ سند، شامل سه فصل کتاب، ۱۹ مقاله کنفرانس و ۲ پایان نامه بود که همگی بین سال‌های ۲۰۱۳ و ۲۰۲۳ و ۱۳۹۱ تا ۱۴۰۱ منتشر شده‌اند. ما یک متن کامل از هر سندی را انجام دادیم که معیارهای ورود را داشت. همه داده‌های جمع‌آوری‌شده از مقالات خلاصه و در یک صفحه‌گسترده جدول‌بندی شدند (Microsoft Office Excel 2010، Microsoft Corporation، واشنگتن، دی سی، ایالات متحده). داده‌های جمع‌آوری‌شده شامل نام نویسنده/ها، عنوان، سال، روش و نتایج استخراج شد.

۴. زیبایی‌شناسی^۱

طراحی منظر در انسان و همچنین همه موجودات زنده به منظور فراهم کردن محیط زندگی مساعد به یک اثر قابل توجه تبدیل شده است. اثرات کل طراحی منظر می‌تواند بر کیفیت اجتماعی، زیبایی‌شناختی و محیطی مناطق مسکونی کلی تأثیر بگذارد. هدف نهایی رویکرد چشم انداز حمایت از کسانی است که در زمین تفاوت ایجاد می‌کنند. این امر به طرق مختلف و متناسب با نیازها و جاه طلبی‌های خاص هر منظره اتفاق می‌افتد. تلاش برای تحمیل راه‌حل‌های از بالا به پایین یا یک‌اندازه برای همه اشتباه و ناکارآمد خواهد بود.

اصطلاح زیبایی‌شناسی از کلمه یونانی «aisthētikos» به معنای «درک از طریق حس» گرفته شده است که نشان دهنده نقطه اولیه احساس زیبایی‌شناختی است که از طریق لذت جسمانی به دست می‌آید (پیرسکالا و همکاران، ۲۰۱۶). برای قرن‌های متمادی، کلمه «زیبایی» برای بیان قدردانی انسان نسبت به زیبایی‌شناسی به کار رفته است. در سال ۱۷۵۰، الکساندر باومگارتن، فیلسوف آلمانی، زیبایی‌شناسی را به طور رسمی به طعم زیبایی مرتبط کرد، که به عنوان پایه ای برای توسعه قضاوت‌های زیبایی‌شناختی و جستجو برای منطق زیربنایی زیبایی عمل کرد. این دوران به دوره «روشنگری» معروف است که به درک و سنجش مدرن زیبایی‌شناسی انجامید. لذت زیبایی‌شناختی محصول واکنش انسانی است که در بین افراد منحصر به فرد است (ابوبکر و همکاران، ۲۰۱۹). مطالعات زیبایی‌شناسی منظر از اواخر دهه ۱۹۶۰ انجام شده است. در قرن بیستم، دو

^۱aesthetics

^۲Pierskalla

پارادایم اصلی نظریه زیبایی شناسی منظر وجود دارد (گابستر^۱ و همکاران، ۲۰۱۹). پارادایم ذهنی (به عنوان مثال، رویکردهای مبتنی بر ادراک و ترجیحات عمومی) کیفیت منظره را در چشم ناظران درک می کند و در ترجیح منظر (نفع زیبایی شناختی عمومی، محدود به زمان یا مکان معین) و ادراک (شناخت زیبایی شناختی برای مناظر خاص) غالب شده است. پارادایم هدف (به عنوان مثال، رویکردهای مبتنی بر متریک های متخصص و منظر) کیفیت بصری ذاتی ویژگی های منظر را ارزیابی می کند و توجه قابل توجهی را در طراحی، برنامه ریزی و مدیریت منظر به خود جلب کرده است. با این حال، رویکردهای عملیاتی برای هدایت ارزیابی زیبایی شناسی منظر به ندرت ارائه می شود (صحراوی و همکاران، ۲۰۱۶). زیبایی منظر شهری کیفیتی است در کالبد و روح محیط شهری که شهروندان در برابر تجربه های حسی نسبت به محیط خود در روح و جانش ایجاد می گردد. احساساتی که به منزله تجربه های شخصی یا حالات هیجانی نسبت به اجزای تشکیل دهنده محیط شهری بروز می دهد، لازمه این زیبایی عینی هماهنگی بین نمودهای بصری فعالیت شهروندان و عوامل زیست محیطی است. محیط زندگی افراد همه جوانب و احساسات او را در بر می گیرد و نما و منظر بخشی از این محیط است که می تواند در زمان های متفاوت به آن توجه کرد و با آن ارتباط گرفت. ما به عنوان ساکنان محیط در فضایی بنام شهر برای گذراندن اوقات و انجام فعالیت های خود قرار گرفته ایم که می توانیم با توجه به نوع ادراک خود از محیط و دخالت ها و برنامه ریزی های اصولی این محیط را در جهت بهینه تغییر دهیم (حیدری تمرآبادی و کرمی، ۱۴۰۱). بسیاری از ویژگی های زیبایی شناسی منظر را می توان در ادبیات یافت، اگرچه در برخی موارد به صراحت آنها را «ویژگی های منظر» نامیدند. به عنوان مثال، در فرانک و همکارانش «شاخص های زیبایی شناسی منظر» نامیده می شوند. برخی از ویژگی های منظر معمولاً در نظر گرفته می شوند، به عنوان مثال، طبیعی بودن، انسجام یا هماهنگی، پیچیدگی یا تنوع یا ناهمگونی، خوانایی، رمز و راز، باز بودن و منحصر به فرد بودن. با توجه به اینکه تصور می شود ویژگی های منظره به طور مستقیم به کیفیت بصری کمک می کنند (فرانک و همکاران، ۲۰۱۳)، تعیین آنها (شامل شناسایی و تعیین کمیت) ضروری ترین بخش در یک سیستم ارزیابی برای درک و تفسیر ادراکات اجتماعی نسبت به زیبایی استفاده می شود و ارتباط نزدیکی با ادراکات مقبولیت دارد.

زیبایی شناسی، زیبایی منظره، لذت زیبایی شناختی و مقبولیت زیبایی شناختی مفاهیم پیچیده، پویا و در حال تحولی هستند که حوزه خاصی از زیبایی شناسی منظر را تشکیل می دهند. زیبایی شناسی منظر بر تعامل بین شخصیت های فیزیکی و ادراک ناظر استوار است. بنابراین، زیبایی شناسی منظر به عنوان محصولی بین ویژگی های منظر و واکنش افراد به آن ویژگی ها تعریف می شود. زیبایی شناسی منظر به برداشت مردم از زیبایی اشاره دارد که معمولاً شامل قضاوت و ارزیابی می شود. به عبارت دیگر، زیبایی شناسی منظر خروجی اصلی تعامل انسان و منظر است (گلیوتس^۲، ۲۰۱۱). در بافت محیط های طبیعی، زیبایی منظره مقوله کلیدی زیبایی شناسی در نظر گرفته می شود، اگرچه بستگی به کیفیت منظره ای دارد که لذت را برای حواس به ارمغان می آورد. جاذبه زیبایی شناختی به کمیت و کیفیت اشیایی که در طبیعت دیده می شود بستگی دارد که بر احساسات شناختی افرادی که آنها را زیبا و دلپذیر می دانند، تأثیر می گذارد. بنابراین، زیبایی شناسی را می توان برای نشان دادن و تعیین کمیت اینکه آیا مناظر به اندازه کافی زیبا هستند که جذب انسان به آن را تضمین کند یا خیر، استفاده کرد (فوماگالی و همکاران، ۲۰۲۰). تعیین ویژگی های زیبایی شناختی منظر باید به دو موضوع اصلی بپردازد. یکی چگونگی شناسایی و کمی کردن ویژگی های منظره که در واقع یک ویژگی را تشکیل می دهند و به ادراکات انسانی مربوط می شوند، و دیگری نحوه ادغام یا ارتقاء این ویژگی های متمایز برای نشان دادن یک ویژگی کلی است. برای اولین موضوع، معیارهای فضایی منظر مرتبط، یعنی معیارهای کمی الگوی منظر، در بوم شناسی منظر می تواند و باید به عنوان شاخص در ترکیب مناظر و پیکربندی ویژگی های آنها استفاده شود (اووما و همکاران، ۲۰۱۳).

^۱Gobster^۲Golivets

در مقایسه با ارزیابی های مبتنی بر معیارهای تصویری یا روان سنجی، ارزیابی های مبتنی بر سنجه های منظر، تخمین تأثیر الگوی فضایی با عناصر بصری بر زیبایی شناسی را ممکن می سازد و بنابراین در شیوه های منظر قابل استفاده هستند (صحرای و همکاران، ۲۰۱۶). با این حال، این نوع ارزیابی ممکن است صراحتاً تأثیر فرآیندها یا عملکردهای مرتبط با محیط زیست را بر زیبایی شناسی وارد نکند (یورگنسن، ۲۰۱۱). معانی اکولوژیکی بر ارزش های ذاتی منظر مانند تنوع زیستی دلالت دارند و می توانند ادراک را از نحوه درک و درک ما از زیبایی مناظر تغییر دهند. ما بر کیفیت بصری تمرکز می کنیم و در عین حال اثرات غیرمستقیم فرآیندها و عملکردهای اکولوژیکی را بر چشم انداز و انسان نیز در نظر می گیریم. از متون، این موضوع وجود مجموعه ای از ویژگی های منظر را استدلال می کند که بیشترین ارتباط را با فرآیندهای بوم شناختی و خدمات اکوسیستم دارند، زیرا مشخص نیست که این ویژگی های منظر چگونه تعریف و ارائه می شوند (فرانک و همکاران، ۲۰۱۲). تثبیت ظاهری ترجیحات بصری دلالت بر زیبایی شناسی منظره غیرقابل انکار به نظر می رسد، و حامیان مناظر شهری متنوع تر و ساختاری پیچیده تر، مانند بوته ها یا تالاب های بازسازی شده، آن را با گسترش دامنه تجربه زیبایی شناختی به چالش کشیدند (تایر، ۱۹۸۹). طرفداران «زیبایی شناسی اکولوژیکی» اظهار داشتند که به جای تکیه بر نشانه های بصری ایستا، قردانی از مناظر زیست محیطی بر تعامل پویاتر، چند حسی و فعال تر با محیط و بر درک عملکردهای محیطی استوار است. این منجر به یک بحث شدید قطبی شده و هنوز هم بین طرفداران به اصطلاح زیبایی شناسی منظره و زیبایی شناسی بوم شناختی در جریان است (گابستر و همکاران، ۲۰۰۷). با بهره مندی از آینده نگری، این قطبی سازی به دلایل متعددی تاسف آور به نظر می رسد، که مهم ترین آنها این است که به منحرف کردن توجه از توسعه مداوم و بلوغ مدل های مبتنی بر اولویت کمک کرده است.

۵. هویت^۱

مفهوم هویت زمینه وسیعی دارد. این اصطلاح بیشتر در علوم اجتماعی رایج است و برای توصیف «یکتا بودن» یک شخص یا یک چیز از منظرها و اهداف بسیار متفاوتی مانند هویت شخصی، هویت سیاسی، هویت قومی، هویت اجتماعی و هویت مکان به کار رفته است. کلمه هویت از کلمه لاتین *identitas* گرفته شده است و در فرهنگ لغت انگلیسی آکسفورد به عنوان «واقعیت این که یک شخص یا چیز چیست» تعریف شده است. به گفته گلیسون، استفاده از این کلمه به قرن شانزدهم بازمی گردد و تا اواسط دهه ۱۹۵۰، فیلسوفان از هویت برای توصیف «وحدت خود» استفاده می کردند. به گفته ونت «هویت ها درک و انتظارات نسبتاً باثبات، نقشی خاص از خود هستند». کاستلز (۲۰۰۹) هویت را «منبع معنا و تجربه مردم» تعریف می کند. از سوی دیگر، کاتزنشتاین اشاره می کند که هویت، تصاویری در حال تکامل از خود و دیگری است و به صورت متقابل ساخته می شود. در فرهنگ لغت دایره المعارفی «برنامه ریزی شهری» (چاپ شده به زبان ترکی) اوجاچی و ترک هویت را به عنوان بیان ویژگی های متمایز یک موجود تعریف می کنند که مختص آن است. آنها همچنین تأکید می کنند که از آنجایی که منحصر به فرد بودن چیزی تنها از طریق ارتباط آن با دیگران قابل درک است، «در رابطه بودن» شکل مرکزی فعالیتی است که هویت تولید می کند (اوکاکسی و همکاران، ۲۰۱۲). منظر شهری و هویت منظر پدیده ای پویا است که هم توسط نیروهای طبیعی و هم نیروهای فرهنگی شکل می گیرد. بنابراین، تغییر ویژگی ذاتی هر منظر است. تغییرات در چشم انداز ممکن است همیشه در نتیجه اقدامات برنامه ریزی شده اتفاق نیفتد، اما ممکن است یک اثر غیرمنتظره نیز باشد. اگرچه تغییر محیط لزوماً به راه های منفی منجر نمی شود، این فرآیندی است که اغلب به صورت منفی درک می شود (بورگی، ۲۰۰۴). بزرگی و سرعت تغییراتی که از قرن بیستم با آن روبه رو بوده است، چشمگیر و مشکلات زیست محیطی ایجاد کرده آشکار و هشداردهنده است. علاوه بر این تغییرات منظر فعلی با از دست دادن تنوع، انسجام و هویت مناظر موجود مشخص می شود (انترپ، ۲۰۰۴).

^۱identity

۶. بوم‌شناسی^۱

بوم‌شناسی شهری بسیاری از مفاهیم اکولوژی انسانی را در قلمرو شهری به کار برد. شهر به عنوان اکوسیستمی در نظر گرفته می‌شد که در آن مناطق درون شهر فرآیندهایی مانند تهاجم و جانشینی را تجربه می‌کردند. این امر در مورد جابجایی جمعیت های مهاجر اعمال می‌شود، به ویژه با توجه به اینکه بخشی از شهر محل امواج متوالی گروه هایی از پیشینه های مختلف است که در یک منطقه حرکت می‌کنند.

اهمیت مطالعه اکولوژی شهری پس از کنفرانس زیستگاه در استکهلم در سال ۱۹۷۲ افزایش یافت. برخی از کاربردهای اصطلاح «اکولوژی شهری» بر مفهوم تعادل است، زیرا شهر اکولوژیکی شهری است که در تعادل با طبیعت است. بوم‌شناسی شهری، همانطور که در ادبیات جغرافیایی انسانی توسعه یافته است، فراتر از بوم‌شناسی انسانی سنتی است زیرا جمعیت، فناوری، سازمان و محیط را به عنوان متغیرهای مهمی که باید در مطالعه مردم در شهرها به کار گرفته شوند، می‌شناسد. نکته مهم این است که مفهوم محیط زیست برگرفته از اکولوژی بر این فرض استوار است که شهر یک سیستم باز است تا یک سیستم بسته و بنابراین به سمت حالت تعادل حرکت نمی‌کند. این بدان معناست که تعادلی از طبیعت در جنبه های اجتماعی شهر وجود ندارد. بوم‌شناسی شهری در دهه ۱۹۷۰، تحت تأثیر جغرافیای مارکسیستی، نقش مهم ایدئولوژی و ارزش ها را در شکل دادن به فرآیندهای اکولوژیکی تشخیص داد. بوم‌شناسی به‌عنوان علمی، که دلالت بر آزادی از ارزش‌ها دارد، به نفع بوم‌شناسی که در مورد تأثیرگذاری بر سیستم‌های بوم‌شناختی بود، اما آگاهی از ارزش‌هایی که توسط انسان‌ها ترویج و ترویج می‌شوند، رد شد (پرامیت ورما و همکاران، ۲۰۲۰). به طور کلی، محققان بوم‌شناسی شهری با تجزیه و تحلیل داده‌های انبوه مصرف انرژی، تراکم جمعیت، نفوذناپذیری سطح و غیره به تأثیر محیط ساخته‌شده بر سیستم‌های طبیعی پرداخته‌اند. این مطالعات توسعه شهری را به‌عنوان یک «رژیم اختلال» توصیف می‌کنند که می‌تواند اکولوژیکی را تغییر دهد. توالی اکوسیستم های موجود آنها فرض می‌کنند که مناظر شهری مانند هر اکوسیستم دیگری به جز غلبه تأثیر انسانی است. با این حال، مفهوم سازی سیستم های شهری از طریق یک ساختار صرفاً بوم‌شناختی، امکان درک کامل پیچیدگی تعاملات بین محیط طبیعی و انسانی در شهرها را محدود می‌کند (آلبرتی ۲۰۰۸). برعکس، شهرنشینی برای تنوع زیستی مهم و فرآیندهای اکولوژیکی جایگاه و زیستگاهی فراهم می‌کند. بنابراین فرآیندهای اکولوژیکی در شهرها باید از منظر مورفولوژی شهری نیز مورد بررسی قرار گیرد. علاوه بر این، هنوز فرصت هایی برای بررسی روابط متقابل بین الگوهای توسعه انسانی در ارتباط با عملکرد کلی اکوسیستم شهری وجود دارد. به طور خاص، این فرضیه که هر دو فرآیند مورفولوژیکی و اکولوژیکی در مناطق شهری را می‌توان با ساختارهای فضایی آنها استنباط کرد (کاتالدی ۲۰۱۸) از ادغام دیدگاه اکولوژیکی در رویکرد فرآیند مورفولوژیکی و گونه‌شناسی پشتیبانی می‌کند.

۷. نتیجه‌گیری

بر اساس تعداد مطالعات منتشر شده در این زمینه، بدیهی است که در سال‌های اخیر، به ویژه در بازه زمانی ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۳، تلاش‌های محدودی برای بررسی و درک چنین ارزیابی‌هایی صورت گرفته است. محققان از روش ترجیحی برای تعیین ارزش های زیبایی شناختی، هویت و بوم‌شناسی استفاده کرده‌اند. علاوه بر این، چندین مطالعه بر تصمیم اجماع پاسخ دهندگان برای تصمیم‌گیری در مورد ترجیحات زیبایی شناختی، هویت و بوم‌شناسی به عنوان اهداف منظر شهری تکیه کرده‌اند. محققان و تصمیم‌گیرندگان از اجماع زیبایی‌شناختی برای به چالش کشیدن مشکلات پویا در اندازه‌گیری کیفیت زیبایی‌شناختی، از جمله فقدان تکنیک‌های اندازه‌گیری، اشکال چندگانه معیارها و عدم کاربرد تکنیک‌ها در زمینه‌های خاص استفاده کرده‌اند.

^۱ecology

اکولوژی منظر شامل مطالعه ساختار، عملکرد و تغییر در منظر است. منظر، همانطور که در اکولوژی منظر تعریف شده است، شامل گروه بندی های مکرر اکوسیستم های متقابل است که هویت بصری قوی دارند. در بوم‌شناسی منظر، این حس هویت فراتر از مفهوم ساختار بصری مکرر است و واحدهای هویت فرهنگی را نیز در بر می‌گیرد. در این راستا، شهرسازی منظر از تحلیل شهر از طریق دریچه منظر حمایت می‌کند زیرا راه را برای درک مبتنی بر ترکیب از شکل شهر در رابطه با عملکرد اجتماعی، اکولوژیکی و اقتصادی آن هموار می‌کند.

با تجزیه و تحلیل ۲۴ مطالعه منتشر شده در مورد هویت، بوم‌شناسی و زیبایی‌شناسی در منظر شهری و، متوجه شدیم که زیبایی‌شناسی منظر شهری بسیار تحت تأثیر ترکیب بصری، حس بصری و شرایط بصری است. زیبایی‌شناسی را باید به عنوان یک منبع ارزشمند و یک انگیزه مهم برای حفاظت از منظر شهری در نظر گرفت. برای حفظ زیبایی‌شناسی، نیاز به ایجاد سیستم‌های ارزیابی منحصربه‌فردی است که نیازهای محلی را منعکس کند. بنابراین، حفاظت از زیبایی‌شناسی منظر شهری، هم به عنوان یک مسئولیت عمومی و هم یک منفعت در نظر گرفته می‌شود.

پس از بررسی همه مطالعات برای تعیین عوامل و متغیرهای ارزیابی زیبایی‌شناختی، متوجه شدیم که بیشتر این مطالعات از نظر مفهومی بر ارزیابی‌های فیزیکی و روان‌شناختی متمرکز بوده‌اند. نتایج این بررسی همچنین اهمیت ایجاد یک چارچوب یکپارچه را که می‌تواند برای ارزیابی زیبایی‌شناختی مورد استفاده قرار گیرد، برجسته می‌کند. علاوه بر این، نیاز به درک چگونگی ارزیابی و اعتبارسنجی اهمیت هر متغیر نیز وجود دارد. با این وجود، ما معتقدیم که این یافته‌ها اصول اساسی را ایجاد می‌کند که می‌تواند محققان، مدیران و تصمیم‌گیرندگان را در برجسته کردن معنا و ارزیابی کیفیت زیبایی‌شناختی منظر شهری راهنمایی کند.

علیرغم یافته‌های این مطالعه، این مطالعه دارای محدودیت‌های متعددی است. محدودیتی در تعداد کلمات کلیدی استفاده شده وجود دارد. ابتکارات آینده با در نظر گرفتن کلمات کلیدی بیشتری مانند «عملکرد» و «شاخص‌ها» می‌تواند بعد دیگری از اهداف منظر شهری را نشان دهد که در این بررسی مورد بحث قرار نگرفته است.

منابع

- افضلی، مهسا. میرزائیان عراقی، مائده. جلالیان، سارا (۱۳۹۵). بررسی نقش معماری در هویت بخشی به منظر و بابازاده اسکویی، سولماز؛ علی، زینالی عظیم؛ فرانک عدلی‌فر؛ منصوره جمشیدی (۱۴۰۱). تحلیل کیفیت محیط شهری با ادراک زیبایی‌شناسی و حس تعلق در فضاهای کلانشهر تبریز (مطالعه‌ی موردی: میدان ساعت تبریز، فصلنامه انسان و محیط زیست، شماره ۶۱، تابستان ۱۰۴۱، صص ۲۶۷-۲۸۳)
- حیدری تمرآبادی، مینا؛ کرمی، تاج‌الدین (۱۴۰۱). تحلیل نقش مؤلفه‌های منظرشهری بر کیفیت محیط زیست شهری و رفتار زیست‌محیطی شهروندان (مطالعه موردی: مناطق دهگانه کرج)، فصلنامه علمی پژوهش‌های مکانی فضایی شماره ۲۴، پاییز ۱۴۰۱، ۱۱۷-۱۳۱
- زال نژاد، کاوه و کاکوان، رضا و میر فتح الهی، سید عسگر و میر فتح الهی، کیومرث (۱۳۹۳). از شهر زیبا تا زیبا شناسی شهری (تحلیلی بر نقش و جایگاه منظر شهری، در سیما و هویت شهر ها)، اولین همایش ملی افق‌های نوین در توانمند سازی و توسعه پایدار معماری، عمران، گردشگری، انرژی و محیط زیست شهری و روستایی، همدان، <https://civilica.com/doc/293201>
- سیمای شهری، سومین کنگره بین‌المللی عمران، معماری و توسعه شهری. تهران.

صادقی، علیرضا؛ احمدی، فریال؛ چیزفهم دانشمندیان، مهسا (۱۳۹۸). بهره‌گیری از روش ارزیابی اکولوژیکی در فرآیند طراحی زیبایی‌شناسانه منظر شهری طبیعی مورد پژوهی: کناره رودخانه خشک شیراز، مطالعات ساختار و کارکرد شهری، سال ششم، شماره‌ی نوزدهم، تابستان ۱۳۹۸، صفحات ۲۶-۷

عرفانی، حمیدرضا (۱۴۰۰). نقش عوامل موثر در هویت بخشی به سیما و منظر شهری، نمونه موردی: بافت مرکزی شهر قروه، مجله پژوهش های معاصر در علوم و تحقیقات، سال سوم، شماره ۲۵، مرداد ۱۴۰۰

Abu Bakar, S.; Al-Sharaa, A.; Suhardi, M.; Munther, R. Measuring Visual Pollution Threshold Along Kuala Lumpur Historic Shopping District Streets Using Cumulative Area Analysis. In Proceedings of the Visual Resource Stewardship Conference, Lemont, IL, USA, 27–30 October 2019; State University of New York: Albany, NY, USA, 2019. Available online: <https://digitalcommons.esf.edu/vrconference/16> (accessed on 13 November 2020).

Alberti M. (2008) *Advances in Urban Ecology Integrating Humans and Ecological Processes in Urban Ecosystems*, Boston, MA: Springer US.

Anna Jorgensen (۲۰۲۱) Beyond the view: Future directions in landscape aesthetics research, *Landscape and Urban Planning* Volume 100, Issue 4, 30 April 2011, Pages 353-355

Anna M. Hersperger (۲۰۲۱) *Landscape Ecology and Its Potential Application to Planning View all authors and affiliations*, Volume 9, Issue 1, <https://doi.org/10.1177/088541229400900102>

Antrop M. Why landscapes of the past are important for the future. *Landscape and Urban Planning*. 2005;2134

Bürgi M. Hersperger A. M. Schneeberger N. Driving forces of landscape change-current and new directions. *Landscape Ecology* 2004;857868

Castells M. *Power of Identity: Economy, society, and Culture* (2nd Edition). USA: Wiley-Blackwell; 2009

Cataldi G. (2018) 'Towards a General Theory of Urban Morphology: The Type-Morphological Theory', in Oliveira V. (ed.) *Teaching Urban Morphology*, vol. 4. Springer International Publishing.

Frank, S., Fürst, C., Koschke, L., Witt, A., and Makeschin, F. (2013). Assessment of landscape Aesthetics-Validation of a landscape metrics-based assessment by visual estimation of the scenic beauty. *Ecol. Indic.* 32, 222–231.

Fumagalli, N.; Maccarini, M.; Rovelli, R.; Berto, R.; Senes, G. An exploratory study of users' preference for different planting combinations along rural greenways. *Sustainability* 2020, 12, 2120. [

Gobster, P. H., Ribe, R. G., and Palmer, J. F. (2019). Themes and trends in visual assessment research: introduction to the *Landscape and Urban Planning* special collection on the visual assessment of landscapes. *Landsc. Urban Plan.* 191:103635. doi: 10.1016/j.landurbplan.2019.103635

Golivets, M. *Aesthetic Values of Forest Landscapes*. Swedish University of Agricultural Sciences. Master's Thesis, Swedish University of Agricultural Sciences, Alnarp, Sweden, 2011. no. 177. Available online: https://stud.epsi-lon.slu.se/3203/1/Golivets_M_110902 (accessed on 7 December 2020).

Jianguo Wu, Chunyang He, Ganlin Huang, Deyong Yu (۲۰۱۳) *Urban Landscape Ecology: Past, Present, and Future*, In book: *Landscape Ecology for Sustainable Environment and Culture* (pp.37-53)

Jianguo Wu(۲۰۱۴) Urban ecology and sustainability: The state-of-the-science and future directions, Landscape and Urban Planning Volume 125, May 2014, Pages 209-221

Jorgensen, A. (2011). Beyond the view: future directions in landscape aesthetics research. *Landsc. Urban Plan.* 100, 353–355. doi: 10.1016/j.landurbplan.2011.02.023

Keshtkaran, Reza(۲۰۱۹) Urban landscape: A review of key concepts and main purposes, International Journal of Development and Sustainability ISSN: 2186-8662 – www.isdsnet.com/ijds Volume 8 Number 2 (2019): Pages 141-168

Maija Veinberga and Daiga Zigmunde(۲۰۱۹) Evaluating the Aesthetics and Ecology of Urban Green Spaces: A Case Study of Latvia, IOP Conference Series: Materials Science and Engineering, Volume 603, Issue 4

Michał Jaśkiewicz(۲۰۱۵) Place attachment, place identity and aesthetic appraisal of urban landscape, Polish Psychological Bulletin 46(4)DOI:10.1515/ppb-2015-0063

Na Zhang, Xiaorou Zheng and Xin Wang(۲۰۲۲) Assessment of Aesthetic Quality of Urban Landscapes by Integrating Objective and Subjective Factors: A Case Study for Riparian Landscapes, Sec. Conservation and Restoration Ecology, Volume 9 - 2021 <https://doi.org/10.3389/fevo.2021.735905>

OcakçiM.Türk Aydın T. Urban identity. The Encyclopaedic Dictionary of Urban Planning. Ed. Ersoy M. İstanbul; Ninova:2012226228

P.H. Gobster *et al.* The shared landscape: what does aesthetics have to do with ecology? *Landscape Ecol.* (2007)

Pierskalla, C.D.; Deng, J.; Siniscalchi, J.M. Examining the product and process of scenic beauty evaluations using moment-to-moment data and GIS: The case of Savannah, GA. *Urban For. Urban Green.* 2016, 19, 212–222.

Pramit Verma, Rishikesh Singh, Pardeep Singh, A.S. Raghubanshi (۲۰۲۰) Chapter 1 - Urban ecology – current state of research and concepts, *Urban Ecology Emerging Patterns and Social-Ecological Systems* 2020, Pages 3-16

Riyadh Mundher, Shamsul Abu Bakar, Suhardi Maulan, Mohd Johari Mohd Yusof, Ammar Al-Sharaa, Azlizam Aziz andHangyu Gao(۲۰۲۲) Aesthetic Quality Assessment of Landscapes as a Model for Urban Forest Areas: A Systematic Literature Review, *Forests* 2022, 13(7), 991; <https://doi.org/10.3390/f13070991>

Robert A. Francis, James D.A. Millington, Michael A. Chadwick(۲۰۱۶) Urban Landscape Ecology 1st Edition London Pages336 <https://doi.org/10.4324/9781315713373>

Sahraoui, Y., Clauzel, C., and Foltete, J. C. (2016). Spatial modelling of landscape aesthetic potential in urban-rural fringes. *J. Environ. Manag.* 181, 623–636. doi: 10.1016/j.jenvman.2016.06.031

Simona R. Grădinaru,Cristian Ioan Ioja,Ileana Pătru-Stupariu and Anna M. Hersperger(۲۰۱۷) Are Spatial Planning Objectives Reflected in the Evolution of Urban Landscape Patterns? A Framework for the Evaluation of Spatial Planning Outcomes, *Sustainability* 2017, 9(8), 1279; <https://doi.org/10.3390/su9081279>

Suning Chen. The Importance of Urban Landscape Design in Urban Planning. *Journal of Sociology and Ethnology* (2021) 3: 144-148. DOI: <http://dx.doi.org/10.23977/jsoc.2021.030526>

Uuemaa, E., and Mander, Ü, and Marja, R. (2013). Trends in the use of landscape spatial metrics as landscape indicators: a review. *Ecol. Indic.* 28, 100–106.

Vesa Vihanninjoki (۲۰۲۱) Urban Places as Aesthetic Phenomena: Framework for a Place-Based Ontology of Urban Lifeworld, *Topoi* volume 40, pages461–470 (2021)

Zhang Min,Wang Xuejie,and Liu Yun(۲۰۲۱) Modeling and Analysis of Ecological Urban Landscape Pattern Evolution Based on Multisource Remote Sensing Data, Volume 2021 | Article ID 8158158 | <https://doi.org/10.1155/2021/8158158>.